

Jannecke Knudsen Heien
jannecke.heien@khib.no

Vår ref.: 2014/82

Dato: 04.06.2014

Uttalelse om prosjektet "A flawless terrain?"

Prosjektet "A flawless terrain? Visions of the future" handler om å visualisere for allmennheten (vha tegninger) økonomiske modeller for uendelig vekst. Prosjektet defineres som et kunstnerisk utviklingsarbeid/FoU, og gjennomføres ved Kunst- og designhøgskolen i Bergen. Den kunstfaglige orienteringen i prosjektet er spørsmålet om hvorvidt forestillingsevnen kan visualiseres. Den aktuelle forestillingen som er gjenstand for prosjektet er spørsmålet om hvordan, eller hvorfor, uendelig vekst er mulig.

Henvender ønsker å invitere inn fondsforvaltere/finansanalytikere til å tegne sine modeller for økonomisk vekst. Gjennom disse store strektegningene og i diskusjon med kolleger som også deltar, skal de forklare hvordan de ser for seg muligheten for økonomisk vekst 100-200 år frem i tid. Gjennom dette ønsker henvender å vise hvordan de teoretiske modellene ser ut når man prøver å tegne de for uinnvidde.

Utvelgelsen av deltagerne, dvs fondsforvaltere, har som kriterium at deltagerne må mene at vekst er svaret for å løse globale utfordringer. Selve seansen der deltagerne tegner sine modeller vil vare ca en time og defineres som et praktisk-teoretisk verksted. Deltagerne vil også bli invitert til å diskutere hvordan resultatene av prosessen, altså tegningene, skal vises for publikum. Henvender sier at produktet – tegninger og diskusjoner mellom deltagerne – vil bli bearbeidet for visning.

Henvender spesifiserte fem spørsmål som hun ønsket NESH sin uttalelse om.

1. Mener komiteen at det er noen risiko for at deltakere risikerer å komme til å lide overlast i en uakseptabel grad gjennom å delta i et opplegg som dette?
2. Er det problematisk at her er et uttalt hovedtema (forestillingsevnen) + et indirekte hovedtema; en yrkesgruppes standpunkt om vekst?
3. Må jeg inkludere lenke til NESH i informasjonsskrivet til potensielle deltakere?
4. Må jeg innhente skriftlig tillatelse fra personer som muntlig bekrefter at også person-identifiserende dokumentasjon er ok?

5. Kan jeg tilby deltakere et egenprodusert silketrykk som bytemiddel for utfylt og innlevert evalueringsskjema i etterkant? (verdi ca 2000,-)

6. Tittelen *A flawless terrain? Visions for the future/Et terreng uten feil? Visjoner for fremtiden* er lang, og for selve verkstedet skal en kortere tittel benyttes; *Synlig fremtid*. Skal fullstendig tittel inngå i invitasjonsskrivet?

Ettersom komiteen fant at henvenders forskningsetisk mest sentrale spørsmål dreide seg om samtykke, rollekombinasjon og identifiserbarhet, er svarene i hovedsak strukturert rundt disse. Komiteen konkluderte derfor på følgende vis om de spørsmålene som ble definert i henvendelsen samt om tilgrensende anliggender.

- Spørsmålet om *samtykke* er sentralt for forsknings- eller forskningsrelaterte prosjekter som involverer deltakere. I dette tilfellet avhenger samtykkets kvalitet i høy grad av at det gis tilstrekkelig god informasjon til deltakerne i forkant av gjennomføringen. I et prosjekt som dette, der innhenting av et skriftlig samtykke ikke synes å by på store praktiske utfordringer, anbefales det at samtykket er skriftlig, fordi dette gjør det klarere for alle involverte gjennom prosessen hva man er blitt enige om. (Det er også sannsynlig at denne gruppen vil ha mye erfaring med å forholde seg til skriftlige avtaler.)
- Momenter som bør med i et informasjonsskriv som utgjør grunnlaget for samtykket, men som ikke nevnes i henvendelsen, er informasjon om at man står fritt til å *trekke seg* fra prosjektet underveis, uten å måtte oppgi noen begrunnelse for dette.
- Et vesentlig moment i denne saken angår prosjektets *formål*, som også må være avklart for at deltakere skal kunne gi et informert samtykke. Deler av den innsendte dokumentasjonen presenterer formålet som å realisere en helt åpen og delt spørsmålsstilling omkring menneskets evne til å forholde seg til fremtiden, spesifisert ved spørsmålet om fortsatt vekst, mens andre formuleringer gir et inntrykk av at den valgte gruppen deltakere skal settes i en situasjon der de skal rettfærdiggjøre sitt ståsted overfor kritiske instanser (i form av henvender og en bredere offentlighet).
- Dels som en forlengelse av forrige punkt oppfordres henvender også til i større grad å avklare sine egne *roller*. I henvendelsen karakteriseres hennes rolle på forskjellige måter—som både lærer, borger og kunstner. Selv om NESH ser at komplekse forhold mellom forskjellige roller også kan være fruktbare ved gjennomføring av prosjekter, er en slik avklaring å anbefale ikke minst med tanke på en avklaring av hvilke former for ansvar man har i prosessen.
- Henvender sier at de deltakerne som ønsker det, skal forbli *anonyme* i presentasjonene. Det er imidlertid ikke gjort klart hvordan dette kan sikres. Hvis f.eks. produktene skal utstilles ved deltakernes egne institusjoner, vil dette trolig kunne dreie seg om ganske små

miljøer der enkeltpersoner vil kunne identifiseres selv om f.eks. bildematerialet ikke viser ansikter.

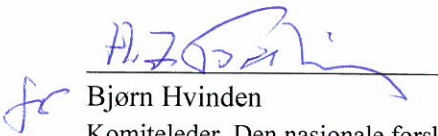
NESH mener at de ovenstående anbefalingene svarer på de viktigste sidene ved henvenders spørsmål 1, 2 og 4. Komiteen vil for øvrig bemerke følgende hva gjelder de øvrige spørsmålene (3, 5 og 6).

- En lenke til NESH i informasjonsskrivet er ikke noe krav. Snarere er det viktigste her at en eventuell henvisning må gjøre det klart hva som er lenkens funksjon (å gi potensielle deltakere mer bakgrunnsinformasjon om tilgrunnliggende forskningsetiske retningslinjer, ikke f.eks. å gi inntrykk av at NESH utgjør avsender eller garantist).
- Om komiteen har forstått forslaget om gave som en påskjønnelse til personer som allerede har sagt seg villige til å delta, er dette i utgangspunktet den forskningsetisk minst potensielt utfordrende av alle former for honorering av forskningsdeltakere.
- Å variere mellom titler er ikke nødvendigvis noe problem i seg selv, så lenge det ikke f.eks. gjør det vanskeligere for deltakere å forstå eller identifisere hva de er med på.

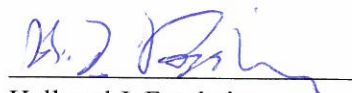
På grunnlag av den ovenstående forskningsetiske vurderingen kan NESH anbefale gjennomføring av prosjektet gitt at alle de momentene som er presentert over, blir tilfredsstillende adressert før initiering.

Et spørsmål som denne henvendelsen for øvrig aktualiserte for komiteen, angår grenseoppgangene mellom kunstnerisk aktivitet og forskningsaktivitet. Dette er et anliggende som er av praktisk så vel som prinsipiell interesse, fordi eventuelle forskjeller i etablert vurdering av etiske sider ved prosjektene kan gjøre det nødvendig med avklaringer. Man ble enig om at komiteen vil følge opp dette spørsmålet i fremtidige saker, og vurdere å ta opp temaet som eget fokus.

På vegne av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora,

Bjørn Hvinden

Komiteleder, Den nasjonale forskningsetiske
komité for samfunnsvitenskap og humaniora

Hallvard J. Fossheim

Sekretariatsleder, Den nasjonale forskningsetiske
komité for samfunnsvitenskap og humaniora